

NIEUWSBRIEF PADDESTOELLENWERK GROEP DRENTHE

NUMMER 2

JULI 2001

Redactie: Eef Arnolds &
Bernhard de Vries

Adres redactie en secretariaat:
Bernhard de Vries
Roerdomplaan 222
7905 EL Hoogeveen

INHOUD

Terugblik op een prachtige paddestoelenherfst	2
Aantal soorten paddestoelen per kilometerhok in Drenthe	3
Activiteiten van de PWD in 2001	4
Inventarisatie-excursies van de paddestoelenwerkgroep en de Nederlandse Mycologische Vereniging	4
Publieksexcursies	5
Overige bijeenkomsten van de PWD	5
Paddestoelenbeheer: schelpenfietspaden	6
Paddestoelen van de Anserdennen	10
De excursies van de PWD in 2000	13
Nieuws van het paddestoelenmeetnet	19
Wat doet de paddestoelenwerkgroep?	20
De nieuwsbrief	20

TERUGBLIK OP EEN PRACHTIGE PADDESTOELENHERFST

Het tweede jaar van de Paddestoelenwerkgroep Drenthe is nu voorbij. De toon is gezet en u weet nu ongeveer wat van er van de PWD te verwachten is. Met een kleine groep mensen proberen we onze provincie geleidelijk mycologisch in kaart te brengen en tevens steeds meer mensen te interesseren in de studie van paddestoelen. Ook proberen we zoveel mogelijk mensen en instanties te voorzien van voorlichting en informatie over deze boeiende, nog altijd wat geheimzinnige organismen.

Het veldwerk van 2000 heeft geleid tot een grote stapel nieuwe gegevens dankzij een, voor Drenthe, zeer gunstig seizoen. Dat was te danken aan een natte en zachte nazomer en herfst. Tal van bijzondere soorten werden na jarenlange afwezigheid teruggevonden of in grotere aantallen gezien dan gebruikelijk. In het bijzonder stekelzwammen, gordijnzwammen, cantharellen en andere mycorrhizavormers (soorten die in symbiose leven met wortels van bomen) waren er ongewoon veel. Dat komt ook tot uiting in onze excursieverslagen. Daarnaast waren er natuurlijk ook de algemene soorten die we voor vele nieuwe terreinen konden noteren. Ook met behulp van gewone soorten is het mogelijk de karakteristieke eigenschappen en de ecologische waarde van terreinen, met name bossen, aan te geven.

Sommige werkgroepleden besteden speciaal aandacht aan weinig genoteerde paddestoelen, zoals korstzwammen en kleine zakjeszwammen. Van veel soorten is nog weinig over de ecologie bekend. Het is als wandelen in een onbekende wereld; alles moet je nog leren kennen. Vondsten uit deze groepen krijgen meerwaarde door het onderkennen van ecologische karakteristieken. Als de standplaatseisen bekend zijn, krijgt een waarneming waarde voor de terreinbeheerder.

De belangstelling voor de excursies varieerde sterk en de scheiding tussen PWD karteringsexcursies en de wat laagdrempeliger “publieksexcursies” was niet altijd duidelijk. Toch zetten we deze lijn voorlopig door. Het is gebleken dat we met onze activiteiten veel meer mensen in contact brengen met de kennis van paddestoelen dan voorheen. Naast alle mensen met (enige) mycologische kennis hebben ook meer dan 600 schoolkinderen van centraal Drenthe op hun manier aan het paddestoelenwerk meegedaan. De inzet van twee onvermoeibare en enthousiaste consulenten natuur en milieueducatie stond garant voor het slagen van een uniek project, waarbij onder andere paddestoelen op scholen werden gekweekt. Daarnaast hebben de kinderen in hun omgeving van zes gemakkelijk herkenbare soorten in totaal 14390 paddestoelen geteld.

Vanaf het begin van de PWD tot maart 2001 werden gegevens ingevoerd van in totaal 467 kilometerhokken, waarvan 92 met meer dan vijftig soorten. Als we op deze manier doorgaan, ligt een atlas van Drentse paddestoelen in het verschiet. De huidige stand van zaken is weergegeven in het bijgaande kaartje (p. 3). Alle waarnemingen van paddestoelen in Drenthe blijven welkom bij de coördinator van de paddestoelenkartering, Bernhard de Vries (adres zie voorkant). Bij hem zijn ook de daarvoor gebruikte formulieren verkrijgbaar.

In deze nieuwsbrief treft u, zoals gebruikelijk, excursieverslagen aan, het nieuwe programma van de werkgroep en informatie over het paddestoelenmeetnet. Daarnaast is er een bijdrage van Rob Chrispijn over de mycologische betekenis van een speciaal milieutype, namelijk de bermen van schelpenpaden.

Aantal soorten paddestoelen per kilometerhok in Drenthe
Ingevoerde gegevens per 1 juni 2001.

ACTIVITEITEN VAN DE PWD IN 2001

Als werkgroep willen we alle mycologische activiteiten in de provincie bevorderen. Een belangrijke taak is het organiseren van **excursies**. Hieronder is het excursieprogramma weergegeven.

De **werkgroepexcursies** en de excursies van de **Nederlandse Mycologische Vereniging** zijn bestemd voor werkgroepleden en anderen die over basale kennis van paddestoelen beschikken. Ze zijn gericht op het inventariseren van terreinen en minder op kennisoverdracht. Dit jaar wordt bijzondere aandacht geschonken aan het inventariseren van De Kleibos, een reservaat van het Drentse Landschap bij Foxwolde. Daar worden drie werkgroepexcursies gehouden.

De **publieksexcursies** zijn bedoeld voor alle belangstellenden en zijn vooral gericht op het geven van voorlichting over paddestoelen en kennisoverdracht aan geïnteresseerden. Ze worden veelal georganiseerd in samenwerking met terreinbeheerders of IVN afdelingen.

Daarnaast organiseert de PWD deze herfst twee bijeenkomsten.

INVENTARISATIE-EXCURSIES VAN DE PADDESTOELENWERKGROEP DRENTHE EN DE NEDERLANDSE MYCOLOGISCHE VERENIGING

Voor informatie kan men bellen met de vermelde excursieleider. Bij zeer ongunstige (ook extreem droge!) omstandigheden is het verstandig van tevoren te bellen want dan wordt soms de excursie afgelast. De meeste PWD excursies zijn op maandag. Om tegemoet te komen aan de wens van een aantal leden met een volledige baan zijn dit jaar twee excursies op zondag gepland.

Maandag 20 augustus. De Kleibos bij Foxwolde. PWD. Verzamelen: 10 uur bij de oude kerk van Peize. Excursieleider: Eef Arnolds (0593-523645).

Maandag 27 augustus. Bosjes in omgeving van Nieuwlande. PWD. Verzamelen: 10 uur bij de kerk in Elim. Excursieleider: Bernhard de Vries (0528-265234).

Maandag 3 september. Boswachterij Ruinen. PWD. Verzamelen: 10 uur bij oude kerk in Ruinen. Excursieleider: Wil Pannekoek (0522-472632).

Zondag 9 september. Bossen rond Norg. PWD. Verzamelen: 10 uur bij de oude kerk Norg. Excursieleider: Rob Chrispijn (0521-381934).

Maandag 17 september. Emmerdennen, bosjes rond de zandafgraving. PWD. Verzamelen: 10 uur parkeerplaats Scheper-ziekenhuis. Excursieleider: Eef Arnolds (0593-523645).

Maandag 24 september. De Kleibos bij Foxwolde. PWD. Verzamelen: 10 uur bij de oude kerk van Peize. Excursieleider: Bernhard de Vries (0528-265234).

Zondag 30 september. Witterveld bij Assen. NMV. Verzamelen: 10.30 uur bij het NS station te Assen. Excursieleider: Rob Chrispijn (0521-381934).

Maandag 1 oktober. Oosterzand ten noorden van Uffelte. PWD. Verzamelen: Café-restaurant Frederikshavn, Rijksweg 41. Excursieiders: Wil Pannekoek (0522-472632) en Bernhard de Vries (0528-265234).

Zondag 7 oktober. Grolloërveld. PWD. Verzamelen: 10 uur bij café op kruising in Schoonloo. Excursieleider: Eef Arnolds (0593-523645).

Maandag 22 oktober. De Kleibos bij Foxwolde. PWD. Verzamelen: 10 uur bij de oude kerk van Peize. Excursieleider: Rob Chrispijn (0521-381934).

Maandag 29 oktober. Bos bij Veenhuizen. PWD. Verzamelen: 10 uur bij de R.K. Kerk aan de Hoofdweg. PWD. Excursieleider: Bernhard de Vries (0528-265234).

Maandag 5 november. Omgeving Nieuw Weerdinge. PWD. Verzamelen: bij de kerk in Nieuw-Weerdinge. Excursieleider: Wil Pannekoek(0522-472632).

Maandag 12 november. Boswachterij Schoonloo. PWD. Verzamelen:10 uur bij het café op de kruising in Schoonloo. Excursieleider: Bernhard de Vries (0528-265234).

PUBLIEKSEXCURSIES

Zaterdag 15 september. Landgoed Rheebruggen. Excursie voor Stichting Het Drentse Landschap. Verzamelen: 9.30 uur bij de beheersboerderij. Excursieleiders: Wil Pannekoek (0522-472632) en Bernhard de Vries (0528-265234).

Zaterdag 29 september. Bossen bij Zuidwolde. Excursie van de Natuurvrienden Vereniging Zuidwolde. Verzamelen: 9 uur Tonckenshuis, Zuidwolde. Excursieleider: Bernhard de Vries (0528-265234).

Zaterdag 6 oktober. Landgoed Rheebruggen bij Uffelte. Excursie van IVN afdeling Hoogeveen. Verzamelen: 10 uur bij de beheersboerderij op het landgoed. Excursieleider: Bernhard de Vries (0528-265234).

OVERIGE BIJEENKOMSTEN VAN DE PWD

Maandag 17 september. Werkgroepavond bij Eef Arnolds, Holthe 21, Beilen (0593-523645). Aanvang 19.30 uur. Iedereen kan vers verzamelde paddestoelen meebrengen ter demonstratie en determinatie. Deze avond zal speciale aandacht worden besteed aan melkzwammen en russula's, maar ook ander materiaal is welkom.

Zaterdag 17 november. Drentse zwamdag van 14-18 uur, bezoekerscentrum Dwingelderveld, Benderse 22, Ruinen (bij de schaapskooi). Ter afsluiting van het seizoen een informele ontmoetingsdag van Drentse paddestoelenliefhebbers. Er is gelegenheid om dia's te vertonen van de excursies van het afgelopen seizoen en van andere paddestoelen, bijvoorbeeld van vondsten die niet op naam gebracht konden worden.

PADDESTOELLENBEHEER: SCHELPENFIETSPADEN

Rob Chrispijn

Veel menselijke activiteiten zijn schadelijk voor de natuur. Elke natuurliefhebber zal daar voldoende voorbeelden van kennen, zodat we daar verder niet op hoeven in te gaan. Er zijn ook ontwikkelingen aan te wijzen die voor de flora en fauna gunstige neveneffecten opleveren. Zo is er in de loop der jaren in Drenthe een dicht net van fietspaden aangelegd, waarvan een deel bestaat uit schelpenfietspaden. Omdat de Drentse bodem voornamelijk gekenmerkt wordt door zuur, voedsel- en kalkarm zand, zal duidelijk zijn dat het plaatselijk creëren van kalkrijke milieus van invloed is op het voorkomen van bepaalde planten en dieren (zoals huisjesslakken). Deze invloed strekt zich ook uit naar het voorkomen van paddestoelensorten die gebonden zijn aan kalkhoudende bodems. Ik zal vooral voorbeelden noemen uit Zuidwest-Drenthe omdat ik hier de meeste ervaring heb opgedaan.

Op vijf minuten afstand van mijn huis in Drenthe loopt een smal schelpenfietspad door het bos van de Vledderhof. Ik deed nog maar net aan paddestoelen toen ik hier tot mijn verbazing het Zandputje (*Geoporia arenicola*) aantrof. Naar ik dacht, was dit een typische duinsoort. Daarbuiten had ik hem alleen een keer gevonden in het Westelijke havengebied van Amsterdam, waar het opgespoten, kalkrijke zand aan een versimpelde versie van de vijftien kilometer verderop gelegen Waterleidingduinen doet denken. Kijken we in de onlangs verschenen Verspreidingsatlas van paddestoelen in Nederland naar de kaart van het Zandputje, dan zien we toch een behoorlijk aantal vindplaatsen in het oosten van het land. Of dit allemaal schelpenfietspaden zijn, is niet duidelijk. In Drenthe komt het Zandputje overigens lang niet langs ieder schelpenfietspad voor. Ook wat andere paddestoelensorten betreft, vormt elk schelpenfietspad weer een iets ander biotoop, onder meer afhankelijk van grondsamenstelling, ligging van het pad en ouderdom van de schelpenlaag. Natuurlijk speelt ook een rol welke boomsoorten langs het pad groeien.

Grondsoort

Toevoeging van kalk aan een bodem heeft op de eerste plaats een verhoging van de pH tot gevolg. Daarnaast heeft het een bemestend effect doordat kalk de afbraak bevordert van de in de bodem aanwezige humus. Hierbij komt stikstof vrij en dat is te merken aan de welige groei van grassen en ruigtekruiden langs sommige schelpenpaden. Dit zijn geen paden waar we een interessante mycoflora kunnen verwachten. Soms valt dat mee. Langs een pad met Scherpe boterbloem en Zevenblad waartussen ik nog nooit een beetje aardige stoel had kunnen ontdekken, vond ik dit voorjaar de Bokaalbekerzwam (*Helvella acetabulum*). Dit is een liefhebber van wat rijkere grond. Hij is duidelijk algemener in de westelijke helft van ons land, inclusief de IJsselmeerpolders, dan op de oostelijke zandgronden. In Drenthe vinden we hem sporadisch en dan alleen in berm en in een bosje bij Gieten waar een voormalige cementfabriek voor de nodige kalk in de bodem heeft gezorgd.

Schelpen aangebracht op humusarme zandbodems leveren mycologisch gezien meestal waardevollere paden op. Bij Diever loopt door het Dieverzand een schelpenfietspad waarvan een deel in het paddestoelenmeetnet is opgenomen (zie elders in deze nieuwsbrief). De aanleiding daarvoor vormde het voorkomen van de Slijmige spijkerzwam (*Gomphidius glutinosus*). Aan deze soort heb ik in de vorige nieuwsbrief speciale aandacht besteed. Het fietspad loopt op deze plek door een vrij open sparrenbos, waartussen wat den en berk staat. Volgens het Overzicht van Nederlandse paddestoelen groeit de Slijmige spijkerzwam op strooisel- en voedselarme, zwak zure zandgrond. Het is op het eerste gezicht vreemd dat deze sterk bedreigde soort langs een schelpenfietspad groeit, waar de bodem door de vele kalk eerder basisch is. Maar de directe omgeving van dit pad is een beetje bobbelig en er zijn

'bergjes' van tien of twintig centimeter hoog. Vaak vinden we Slijmige spijkerzwam juist in de wat verhoogde bermdelen, dus daar waar geen directe inspoeling plaatsvindt van de kalk, maar waar door opspattende stukjes schelp de bodem de - mogelijk te - zure zandgrond geneutraliseerd wordt. Als een van de oorzaken van de sterke achteruitgang van de Slijmige spijkerzwam wordt namelijk verzuring genoemd.

Ligging

Uit de beschrijving van de groeiplaats van de Slijmige spijkerzwam blijkt al het belang van de ligging van een fietspad. Of een pad noord-zuid of oost-west loopt maakt natuurlijk uit voor de hoeveelheid zonlicht die er op valt, evenals de mate van beschaduwing door aangrenzende bomen.

Tussen Doldersum en Diever loopt een schelpenfietspad dat voor paddestoelen interessant wordt waar het in iets meer noordelijke richting afbuigt en daardoor beter wordt afgeschermd van de middagzon. Hier ligt een vrij steil talud waar de invloed van opspattende schelpen met de hoogte snel afneemt. Halverwege dat talud vond ik twee jaar geleden een ruime hoeveelheid vleeskleurige bekerzwammen. Het was het Gewoon varkensoor (*Otidea onotica*), een soort die onder meer door verzuring in ons land zeer sterk achteruit is gegaan. Net als met de eerder genoemde Slijmige spijkerzwam werd op deze plek de invloed van de zure neerslag zodanig geneutraliseerd door schelpdeeltjes dat dit Varkensoor hier een geschikte groeiplaats kon vinden. Lager op het talud, dus daar waar er meer schelpen in de toplaag zitten, vind ik al enkele jaren achtereenvolgend veel exemplaren van de Wijnkleurige champignon (*Agaricus semotus*). Zoals de meeste soorten champignons houdt deze soort van matig voedselrijke, humeuze bodems. We zullen deze soort dan ook nooit in arme zandbossen aantreffen, maar eerder in parken en tuinen of andere plekken met een zekere verstoring, zoals dus hier langs dit schelpenpad.

Tot nu toe hebben we het steeds gehad over schelpenfietspaden in bossen. Bermen van onbeschaduwde schelpenfietspaden in het open veld zijn over het algemeen veel armer aan paddestoelen. Daar zijn natuurlijk uitzonderingen op. Ten noorden van Havelte ligt een smal schelpenfietspad dat loopt van de ingang van de Johannes Postkazerne richting Westerland. Na een regenrijke periode hebben we hier tijdens een excursie van de PWD veel bijzonderheden gevonden. Dat betrof vooral satijnzwammen, zoals de Gele satijnzwam (*Entoloma formosum*), Zwartblauwe satijnzwam (*E. atrocoeruleum*) en de Olijfgroene zwartsneesatijnzwam (*E. querquedula*). Laatstgenoemde was tot dat moment slecht bekend van twee vindplaatsen in de duinen.

Naaldbomen

De Zwartwitte bokaalkluifzwam (*Helvella leucomelaena*) is een zeldzame voorjaarssoort die op kalkrijk zand groeit. Hoewel kluifzwammen niet bekend staan als mycorrhizavormers komt de Zwartwitte bokaalkluifzwam alleen onder den voor. De paar vindplaatsen in Zuidwest-Drenthe liggen alle langs schelpenfietspaden en onder den. Dat laatste is goed te zien op het al eerder genoemde fietspad bij Vledderveen waar deze kluifzwam alleen te vinden is bij de enige drie, verspreide dennen die hier langs het fietspad staan. Dus misschien toch een verbintenis met dennenwortels?

Een soort die op een heel andere manier aan dennen is gebonden, is de Oorlepelzwam (*Auriscalpium vulgare*). Dit stekelzwammetje groeit op afgevalen kegels van de Grove Den. Het ontbreekt in naaldbossen op sterk zure bodems. Omdat in Nederland steeds meer zandgronden in deze categorie vallen, is deze soort vooral op het Pleistoceen sterk achteruit gegaan. Waar we in Drenthe de Oorlepelzwam nog wel regelmatig kunnen tegenkomen is in de berm van schelpenpaden waar langs Grove Den staat. Vooral op plekken in de schaduw en

waar dennenkegels beschut liggen en vochtig blijven doordat ze half in de strooisellaag liggen, is een redelijke kans om hem aan te treffen.

Schelpenpadpaddestoelen

Wat zijn nu soorten die in Drenthe kenmerkend zijn voor schelpenpaden? Allereerst moet dan de Witte kluiwzwam (*Helvella crispa*) genoemd worden. Langs veel schelpenpaden kan deze Kluiwzwam massaal voorkomen, terwijl elders in Drenthe deze soort niet of nauwelijks groeit. Soms hebben ze het zo naar hun zin in dit kalkrijke milieu dat ze vruchtlichamen van wel twintig centimeter hoog vormen. Voor de fietser die er op let moet het een wonderlijk gezicht zijn om van die grillig gevormde zwammen langs het pad te zien staan. De in ons land algemenere Zwarte kluiwzwam (*Helvella lacunosa*) vinden we ook langs schelpenpaden, maar nooit in zulke aantallen als de Witte kluiwzwam.

Een regelmatige bewoner van schelpenfietspaden is de Zwavelmelkbekerszwam (*Peziza michelii*). Deze ontleent zijn naam aan de waterige vloeistof die hij bij beschadigen uitscheidt en die op een witte zakdoek spoedig knalgeel verkleurt. Het is een violetbruine bekerszwam die vaak op het pad zelf groeit; tussen het schelpengruis langs de kant waar fietsers minder vaak rijden. Op sommige paden groeit deze soort massaal, hoewel hij door zijn in dit biotoop gedrongen groeiwijze soms nauwelijks opvalt. De Gewone melkbekerszwam (*P. succosa*), waarvan de melk aan de buitenlucht vrijwel meteen geel verkleurt, is langs schelpenpaden duidelijk minder algemeen dan de vorige soort.

Parasolzwammen zijn in Drenthe vrijwel zonder uitzondering zeldzaam. De grootste kans op een ontmoeting met een vertegenwoordiger van dit geslacht is langs schelpenpaden, hoewel ze ook daar niet algemeen zijn. De meest voorkomende is de Kleine poederparasol (*Cystolepiota seminuda*), een teer, wit gevalletje van een paar centimeter hoog. Soms vinden we hier de Kastanjeparasolzwam (*Lepiota castanea*) of de Oranjebruine parasolzwam (*L. boudieri*). En een enkele keer de zeldzame Geelbruine wolsteelparasolzwam (*L. ventriospora*). Twee keer om precies te zijn, namelijk in de buurt van Ravenswoud en bij Kniphorst. Dan is de kans op het vinden van het Verkleurzwammetje (*Melanophyllum haematospermum*) een stuk groter! Tenminste als ons oog net valt op de saai vuilbruine hoed, waardoor de verrassing des te groter is wanneer we de moeite nemen om de onderzijde te bekijken en dan de prachtig dieprode lamellen zien.

Bij de mycorrhizavormers is vooral het optreden van veel soorten vezelkoppen langs schelpenpaden opvallend. De meest voorkomende soort is de Violetbruine vezelkop (*Inocybe cincinnata*), een donkerbruine soort met een sterk schubbige hoed en bruine lamelsnede. Andere vezelkoppen die we hier kunnen verwachten zijn de Vlokkige vezelkop (*I. flocculosa*), de Lilagrijsze vezelkop (*I. griseolilacina*), Gevlekte vezelkop (*I. maculata*), Geelbruine spleetvezelkop (*I. rimosa*) en Blonde vezelkop (*I. sindonia*). Voor de Amandelvezelkop (*I. hirtella*) was het najaar van 2000 blijkbaar heel gunstig. Op een schelpenpad waar ik hem eerder slechts sporadisch had gezien, groeide hij dat jaar met vele honderden exemplaren. Het is een bleke, geelbruine paddestoel die heel aangenaam naar bittere amandelen ruikt.

Een andere mycorrhizavormer met een zekere voorkeur voor de bermen van schelpenfietspaden is de Kleine aardappelbovist (*Scleroderma aereolatum*), een in ons land algemene soort van voedselrijke bodems. Twee leemhoeden die zowel bij loofbomen als bij naaldbomen voorkomen, treffen we vaak in grote aantallen aan langs schelpenpaden: de Radijsvaalhoed (*Hebeloma crustuliniforme*) en de Tweekleurige vaalhoed (*H. mesophaeum*). Maar beide soorten groeien net zo vaak in andere bermen, zoals die van asfaltwegen.

Asfaltpaden

Dit brengt ons bij het laatste onderwerp van dit artikel, namelijk gewone asfaltfietspaden. Het is opvallend dat ook de berm van deze paden nogal eens andere en interessantere paddestoelen herbergen dan de omringende bossen. Een mycorrhizapaddestoel als de Smakelijke melkzwam (*Lactarius deliciosus*) is uit de meestal sterk vergraste dennenbossen verdwenen. Een doodenkele keer vind je hem langs een zandpad maar uit mijn hoofd ken ik zo al vier vindplaatsen waar deze melkzwam langs een asfaltfietspad groeit. Een deel van deze asfaltbanen is aangelegd op voormalige schelpenpaden. Daardoor kunnen sommige vindplaatsen van verzuringgevoelige paddestoelen verklaard worden. Bovendien worden de berm van fietspaden gemaaid, zodat de strooisellaag hier dunner is dan in het naaldbos. Maar mogelijk vindt er vanuit de onderlaag van het fietspad ook een zekere uitspoeling plaats naar de omgeving en zorgt dit voor een - in vergelijking met schelpenfietspaden - geringe buffering van de overmaat aan zure bestanddelen die overal in Nederland met de neerslag op de bodem terecht komt. En het is deze plaatselijke opheffing van de verzuring die maakt dat een aantal meer kritische paddestoelsoorten zich thuis voelen in dergelijke berm.

Witte kluitzwam

Conclusies

Schelpenfietspaden zorgen voor een zeer lokale verhoging van het kalkgehalte en de zuurgraad van de bodem. Hierdoor kunnen er speciale paddestoelen groeien, die elders in Drenthe nauwelijks voorkomen. Voor een deel zijn het soorten die door verzuring uit de bossen en heidevelden zijn verdwenen. Daarvoor vervullen schelpenpaden dus de functie van refugium. Dit geldt overigens niet alleen voor paddestoelen, maar ook voor planten. Bijzondere soorten met een voorkeur voor schelpenpaden zijn onder andere Wilde Tijn, Rozenkransje en Klein wintergroen.

De laatste jaren is er een toenemende tendens om schelpenpaden te asfalteren. Dit is niet alleen te betreuren vanwege het verlies van vindplaatsen van bedreigde soorten, maar eveneens omdat schelpenpaadjes een veel bescheidener plaats innemen in het landschap.

Wij willen daarom nadrukkelijk pleiten voor het handhaven van de bestaande schelpenpaden en voor het overwegen van schelpenverharding bij het aanleggen van nieuwe paden.

PADDESTOELEN VAN DE ANSERDENNEN

Eef Arnolds

In 1999 heeft de PWD speciale aandacht besteed aan de mycologische inventarisatie van de Kleine Startbaan bij Havelte. Vorig jaar stonden de Anserdennen bij Ansen, noordelijk van Ruinen, in het middelpunt van onze belangstelling. Het terrein is ongeveer 120 hectare groot en voor het grootste deel eigendom van de Vereniging Natuurmonumenten. Het maakt deel uit van het Nationale Park Dwingelderveld.

In de uitgestrekte bossen aan de noordzijde van de Dwingelosche Heide is in de herfst van 1999 en 2000 in opdracht van het Nationale Park een paddestoelenonderzoek uitgevoerd door Wim Ozinga. Het eindrapport hiervan is onlangs verschenen. Dit onderzoek omvatte niet een algehele mycologische inventarisatie, maar richtte zich op een kartering van een aantal indicatorsoorten in de vakken van de boswachterij. De Anserdennen liggen wat afgezonderd aan de zuidwestrand van de Dwingelosche Heide en waren niet bij dit onderzoek betrokken. Van de mycoflora was nog nagenoeg niets bekend.

Op verzoek van Natuurmonumenten hebben wij de afgelopen herfst indicatorsoorten in de Anserdennen volgens dezelfde methode gekarteerd. Deze kartering wordt de komende herfst voortgezet en afgerond. Daarnaast is een algehele inventarisatie van het terrein gemaakt. Hiertoe werden drie PWD excursies gehouden, op 4 september, 2 oktober en 6 november. Bovendien werden de Anserdennen enkele malen op eigen initiatief door enkele PWD leden bezocht.

Heidebebassing

De Anserdennen sluiten wat karakter betreft geheel aan bij de boswachterij Dwingeloo. Het gebied bestaat grotendeels uit de eerste generatie van aangeplante dennenbossen op voormalige, geaccidenteerde heidevelden met plaatselijk stuifzand. De opgestoven heuvels zijn nog goed in het terrein herkenbaar. Op enkele plaatsen zijn loofbomen of fijnsparren aangeplant of zijn kapplaatsen ingeplant met jonge dennen. De Grove den verjongt zich nauwelijks op natuurlijke wijze. In het ouder wordende dennenbos zijn inmiddels veel eiken en berken opgeslagen. De ondergroei van de bossen is in het algemeen schamel en bevat nauwelijks bijzondere soorten. Er zijn geen grote oppervlakken met Kraaiheide of andere heidesoorten zoals in boswachterij Dwingeloo. Ten westen van het theehuis is door ons evenwel een kleine groeiplaats van de Dennenorchis ontdekt, een soort die nog niet uit de Anserdennen bekend was en die in Drenthe zeer zeldzaam is. Daar vlakbij groeide de Geeltepelsatijnzwam, een zeer zeldzame saprotrofe paddestoel op strooisel van naaldbomen en een aanwinst voor de Drentse mycoflora. Het enige vruchtlichaam stond aan de voet van een paaltje dat een wandelroute markeert!

Op de meeste plaatsen in de Anserdennen is de strooisellaag dik, hetgeen ongunstig is voor de meeste bijzondere paddestoelen. Algemene soorten als Geelwitte russula, Leverkleurige melkzwam, Kastanjeboleet, Gewone krulzoom en Parelamaniet zijn hier talrijk. Slechts zeer plaatselijk in het terrein zijn bosgedeeltes met een schralere, mosrijke ondergroei, vooral op droge kopjes en langs paden. Daar troffen we kenmerkende soorten aan als Okergele vezeltruffel, Hanekam, Echte tolszwam, Groene glibberzwam en Appellussula. Deze soorten zijn door vermesting en verzuring sterk achteruitgegaan en staan op de Rode Lijst van kwetsbare en bedreigde paddestoelen.

Bij de bebassing zijn sommige drassige laagtes niet ingeplant. Aan de noordzijde van de Anserdennen liggen een paar veentjes, grotendeels dichtgegroeid met pijpestrootje. Deze vegetaties zijn, zoals gebruikelijk, arm aan paddestoelen. Wel groeien er een paar

kenmerkende soorten als Veenmycena en Veenvlamhoed. Aan de noordoostzijde gaan de dennenbossen geleidelijk over in de grote open vlakte van de Dwingelosche heide.

Dood hout

Nu het bos in de Anserdennen ouder wordt, sterven geleidelijk veel dennen af. Gelukkig laat de beheerder dit aftakelingsproces haar natuurlijke gang gaan. Dat levert een keur aan mooie paddestoelen op, zoals Koningsmantel, Dennezwavelkop en de Rode Lijstsoorten Goudvinkzwam, Goudgele bundelzwam en Papilkorstzwam. De zeldzame Bundelchloormycena is gebonden aan dikke, half vergane dennenstammen. Het ziet er wel naar uit dat bij het achterwege blijven van beheersingrepen op termijn de dennen geheel zullen verdwijnen en dat eiken de overhand zullen krijgen. Daarmee zal de mycoflora veel soorten verliezen.

Fietspaden en puin

Elders in deze nieuwsbrief staat een artikel over de betekenis van schelpenfietspaden voor de mycoflora. Ook in de Anserdennen vallen de bermen van het schelpenpad op door de rijkdom aan bijzondere soorten, in het algemeen paddestoelen met een optimum op kalkhoudende bodems. Dit geldt overigens ook voor het asfaltfietspad langs het fameuze theehuis dat vermoedelijk vroeger eveneens verhard is geweest met schelpen. Tot de kenmerkende fietspadbegeleiders horen de saprofieten Witte en zwarte kluifzwam, Zandputje en Oorlepelzwam, een fraai paddestoeltje op dennenappels. Ook enkele bedreigde soorten die mycorrhiza vormen met bomen zijn in de Anserdennen tot deze padranden beperkt, bijvoorbeeld Porfieramaniet, Bruine ringboleet en Smakelijke melkzwam.

Sommige van deze soorten werden ook aangetroffen in de directe omgeving van het theehuis. Daar groeien ook de ernstig bedreigde Zwartwitte russula en het bedreigde Gewoon varkensoor. Bij het theehuis stonden indertijd bijgebouwen die inmiddels zijn afgebroken. De restjes afval en puin in de bodem vormen een geschikt, iets voedsel- en kalkrijker milieu voor sommige bijzondere paddestoelen.

Onvermoede rijkdom

In totaal zijn in de Anserdennen tot nu toe bijna 350 soorten paddestoelen aangetroffen, een goede score voor zo'n betrekkelijk klein en niet erg gevarieerd bosgebied. Het is zeker een veelvoud van het aantal hogere planten in het gebied. Komend jaar zullen er nog wel wat paddestoelsoorten bijkomen. Er zijn niet minder dan 34 soorten van de Rode Lijst aangetroffen, een verrassend hoog aantal. De rijkdom aan soorten en bijzondere paddestoelen geeft wel aan dat bij het beheer aandacht voor het behoud van een gevarieerde mycoflora zeker op haar plaats.

Bijzondere vondsten (zie voor afkortingen het volgende artikel):

Porfieramaniet	BE	Amanita porphyria
Gladsporig sterrekorstje	GE	Asterostroma laxum
Oorlepelzwam	KW	Auriscalpium vulgare
Hanekam	KW	Cantharellus cibarius
Grootsporige truffelknotszwam	BE	Cordyceps longisegmentis
Kegelpoederparasol	*	Cystolepiota seminuda
Papilkorstzwam	GE	Dacryobolus karstenii
Stekelige hertetruffel	BE	Elaphomyces muricatus
Geeltepelsatijnzwam	GE	Entotoma cuneatum
Dwergsatijnzwam	KW	Entoloma rhodocylix
Geelsteelsatijnzwam	BE	Entoloma xanthocaulon

Zandputje	KW	<i>Geopora arenicola</i>
Veenvlamhoed	KW	<i>Gymnopilus fulgens</i>
Kruidige melkzwam	KW	<i>Lactarius camphoratus</i>
Smakelijke melkzwam	KW	<i>Lactarius deliciosus</i>
Viltige maggizwam	KW	<i>Lactarius helvus</i>
Groene glibberzwam	KW	<i>Leotia lubrica</i>
Spikkelsteelveldridderzwam	GE	<i>Melanoleuca verrucipes</i>
Sparrestinktaailing	BE	<i>Micromphale perforans</i>
Veenmycena	KW	<i>Mycena megaspora</i>
Zeggemycena	KW	<i>Mycena saccharifera</i>
Bundelchloormycena	*	<i>Mycena stipata</i>
Gewoon varkensoor	BE	<i>Otidea onotica</i>
Grauwviolette schorszwam	*	<i>Peniophora violaceolivida</i>
Goudvinkzwam	KW	<i>Pholiota astragalina</i>
Goudgele bundelzwam	BE	<i>Pholiota flammans</i>
Plooiivlieswaaiertje	GE	<i>Plicaturopsis crispa</i>
Gele moeraszwavelkop	BE	<i>Psilocybe ericaeoides</i>
Heidezwavelkop	BE	<i>Psilocybe ericaea</i>
Meststropharia	BE	<i>Psilocybe merdaria</i>
Okerkleurige vezeltruffel	BE	<i>Rhizopogon luteolus</i>
Zwartwitte russula	EB	<i>Russula albonigra</i>
Duivelsbroodrussula	KW	<i>Russula drimeia</i>
Appelrussula	BE	<i>Russula paludosa</i>
Witwollige dennezwam	BE	<i>Skeletocutis amorpha</i>
Bruine ringboleet	KW	<i>Suillus luteus</i>
Grootsporig toverkorstje	KW	<i>Vararia gallica</i>

Spikkelsteelveldridder

DE EXCURSIES VAN DE PWD IN 2000 Eef Arnolds en Bernhard de Vries

Zie voor een impressie van de PWD excursies naar de Anserdennen van 4 september, 2 oktober en 6 november bovenstaand artikel over dit terrein

Bij alle excursies wordt onder aan een lijstje gegeven van soorten die vermeld worden op de Rode lijst van kwetsbare en bedreigde paddestoelen en van soorten die in Nederland als (zeer) zeldzaam worden beschouwd.

Categorieën van de Rode Lijst:

GE = Gevoelig

KW= Kwetsbaar

BE = Bedreigd

EB = Ernstig bedreigd

* = (Regionaal) zeldzaam, niet op Rode Lijst

14 augustus. Vennebroek bij Paterswolde

Aanvankelijk zou deze excursie het mycologisch tamelijk onbekende Friesche Veen gaan verkennen, maar de excursieleider Rob Chrispijn gaf toch de voorkeur aan landgoed Vennebroek. Dit terrein van Natuurmonumenten is goed onderzocht en vermaard vanwege de vele zeldzame mycorrhizapaddestoelen in de bermen van de oude eikenlanen. Het is het rijkste terrein in Nederland voor stekelzwammen, een groep paddestoelen die zeer sterk is afgenomen als gevolg van luchtverontreiniging. Stekelzwammen vormen vaak al in de nazomer vruchtlichamen en gedurende deze excursie vonden we al vier soorten: de Gezoneerde stekelzwam, Scherpe stekelzwam, Avondroodstekelzwam en Blauwvoetstekelzwam. De laatste drie soorten worden in ons land met uitsterven bedreigd en vormen de trots van Vennebroek. Opvallend was voorts het hoge aantal van 12 russula's. Voor het overige moest de mycoflora nog wat op gang komen, maar elke excursie levert verrassingen op. Zo kon de zeer zeldzame Stippelsteelsatijnzwam als nieuwe aanwinst voor het terrein worden genoteerd. Er werden al met al 58 soorten gevonden.

Bijzondere vondsten:

Hanekam	KW	Cantharellus cibarius
Stippelsteelsatijnzwam	GE	Entoloma allochrom
Scherpe stekelzwam	EB	Hydnellum compactum
Gezoneerde stekelzwam	BE	Hydnellum conrescens
Abrikozenrussula	KW	Russula risigallina
Avondroodstekelzwam	EB	Sarcodon joeides
Blauwvoetstekelzwam	EB	Sarcodon scabrosus

21 augustus. Assen

De buien in de voorafgaande weken hadden verwachtingen gewekt, zodat een tiental paddestoelenliefhebbers zich verzamelde op het parkeerterrein van het Wilhelminaziekenhuis. Zij gingen bepaald niet teleurgesteld naar huis. De euforie kwam al tot uitbarsting in de tuin van het ziekenhuis. De gebruikelijke heesterpartijen waren rijkelijk voorzien van houtsnippers. Daar groeiden prachtige groepjes van de fel gekleurde Oranjerode stropharia en van de zeldzame Houtsnipperstropharia. De tuin omvat ook schrale gazons met oude bomen. Het onbetwiste hoogtepunt was hier de Goudgele vezelkop, een fraaie paddestoel die haar naam eer aandoet. Het was voor alle deelnemers tot dan toe alleen een naam uit de boeken. Deze vezelkop is in heel Europa een grote zeldzaamheid en in Nederland na 1986 slechts één maal waargenomen. Ze staat als bedreigd op de Rode Lijst,

Een soortgelijk milieu, schrale grasvelden met verspreide bomen, komt op veel grotere schaal voor op de oude begraafplaats langs de Beilerstraat. Hier werden we verrast door ongekende aantallen van de Zwarte truffelknotszwam, een parasitaire paddestoel op de ondergronds levende Korrelige hertentruffel. Beide soorten zijn sterk achteruitgegaan en

bedreigd. Onder een oude eik groeide een paar Amandelrussula's, forse, okerbruine paddestoelen met een sterke geur van marsepein. Ook al een zeldzame, sterk bedreigde soort.

De meest spectaculaire ontdekking was een kort eikenlaantje naast bejaardencentrum de Boshof. Hier groeiden naast Hanekammen twee zeer zeldzame en ernstig bedreigde stekelzwammen, de Blauwvoetstekelzwam en de Wollige stekelzwam. Onder oude eiken aan de rand van het grasveld voor de Boshof stonden flinke toefen van de al even bijzondere Kleine trompetzwam. Een kortstondig bezoek aan het particuliere landgoed Overcingel leverde ook al twee stekelzwammen op: de Gezoneerde stekelzwam en andermaal de Blauwvoetstekelzwam. Wederom op tot nu toe onbekende groeiplaatsen. De Gele stekelzwam en de Oorlepelzwam uit het Asserbosch brachten het aantal stekelzwammen van deze excursie op vijf. Er werden in totaal 111 soorten waargenomen.

Onze conclusie: de oude bossen en lanen in het hart van Assen behoren tot de mycologisch meest waardevolle gebieden van Drenthe!

Bijzondere vondsten:

Poederzwamgast	KW	Asterophora lycoperdoides
Oorlepelzwam	KW	Auriscalpium vulgare
Hanekam	KW	Cantharellus cibarius
Zwarte truffelknotszwam	BE	Cordyceps ophioglossoides
Korrelige hertentruffel	BE	Elaphomyces muricatus
Korianderzwam	BE	Gloeophyllum odoratum
Gezoneerde stekelzwam	BE	Hydnellum conrescens
Gele stekelzwam	BE	Hydnum repandum
Goudgele vezelkop	BE	Inocybe aurea
Kruidige melkzwam	KW	Lactarius camphoratus
Wollige stekelzwam	EB	Phellodon confluens
Kleine trompetzwam	EB	Pseudocraterellus undulatus
Houtsnipperstropharia	*	Psilocybe percevalii
Abrikozenrussula	KW	Russula risigallina
Amandelrussula	EB	Russula laurocerasi
Blauwvoetstekelzwam	EB	Sarcodon scabrosus
Kleinsporig dwergkorstje	*	Trechispora microspora
Berkeridderzwam	KW	Tricholoma fulvum

11 september. Landgoed Hooghalen

Landgoed Hooghalen is een van de karakteristieke heidebebossingen van Drenthe: aangeplante en spontane, tamelijk jonge loof- en naaldbossen, doorsneden door wegen met bomen in de berm. In het bos liggen een paar veentjes en vennen. Een deel van het landgoed wordt beweid met runderen. Van dit terrein van het Drentse Landschap waren vrijwel geen mycologische gegevens bekend. De negen deelnemers aan deze excursie hebben er hard aan gewerkt om in dit hiaat te voorzien. We noteerden maar liefst 189 soorten. Echte knallers waren er niet bij, maar wel tal van voor Drenthe tamelijk bijzondere soorten. Diverse soorten van Hooghalen komen in Nederland vooral op de rijkere gronden voor, bijvoorbeeld Gedrongen en Rimpelig breeksteeltje en een drietal hertezwammen: Geaderde hertezwam, Grondhertezwam en Fluweelhertezwam. Mogelijk zijn sommige bospercelen vroeger bemest of/en bekalkt. Dat moeten we nog eens uitzoeken.

Voor de speurneuzen naar klein grut waren er op takken een paar bijzondere korstzwammetjes, waaronder Knobbelsporig zilvervlies en het roemruchte Wissewasje. Een gewoon uitziende wegberm met eiken verraste ons met de zeldzame Kleinsporige galgordijnzwam. En op compacte koeienvlaaien in het bos groeiden diverse inktzwammetjes, waaronder het niet algemene Mestplooirokje en de zeer zeldzame Stinkende mestinktzwam, nieuw voor Drenthe. De kleine paddestoeltjes verspreidden een verbazingwekkend sterke, scherpe stank waarbij de geur van koemest in het niet valt!

Een verrassend terrein, dit landgoed Hooghalen, dat tot uitgebreidere exploratie noodt.

Bijzondere vondsten:

Sparrekorstzwam	GE	Amylostereum chailletii
Hanekam	KW	Cantharellus cibarius
Donzig breeksteeltje	*	Conocybe pubescens
Gedrongen breeksteeltje	*	Conocybe pygmaeoaffinis
Rimpelig breeksteeltje	GE	Conocybe rugosa
Stinkende mestinktzwam	*	Coprinus foetidellus
Rondsporig plooirokje	*	Coprinus galericuliformis
Mestplooirokje	GE	Coprinus nudiceps
Kleinsporige galgordijnzwam	*	Cortinarius eburneus
Plooiplaatzwammetje	BE	Delicatula integrella
Sterspoorsatijnzwam	KW	Entoloma conferendum
Geelsteelsatijnzwam	BE	Entoloma xanthocaulon
Viltige maggizwam	KW	Lactarius helvus
Sparrestinktaailing	BE	Micromphale perforans
Wisewasje	*	Phlebiella tulasnelloidea
Geaderde hertezwam	*	Pluteus phlebophorus
Fluweelhertezwam	*	Pluteus podospileus
Roodbruine franjehoed	GE	Psathyrella frustulenta
Knobbelsporig zilvervlies	GE	Tylospora asterophora

25 september. Emmer Compasuum

De veenkoloniën kunnen zich niet verheugen in een grote populariteit onder mycologen. De bosjes zijn er dun gezaaid, in het algemeen jong en vaak arm aan interessante soorten. Vandaar dat slechts drie plichtsgetrouwe PWDers kwamen opdagen bij het zwembad van Emmer-Compasuum. Langs de houtsingels rond de parkeerplaats vonden we direct al Gewoon eekhoortjesbrood en Roodbruine gordijnzwam, bepaald geen algemene soorten in Oost-Drenthe. In een dikke laag houtsnippers groeiden fraaie exemplaren van de Blauwplaatstropharia, in de randstad geen zeldzaamheid maar in Drenthe nog nauwelijks gevonden. Het aangelegde park rond de grote waterplas stelde verder toch wat teleur.

Daarna bezochten we een bosje temidden van uitgestrekte akkers. Het was een typisch veenkoloniaal bosje op gedeeltelijk afgegraven en sterk verdroogd veen met vooral veel zachte berk. De bodem is er voedselrijk door geleidelijke mineralisatie van het veen. Dat blijkt uit het voorkomen van bijvoorbeeld Spikkelplooi parasol en Vals elfenschermpje, die in Drenthe vermoedelijk een voorkeur hebben voor het veenkoloniale gebied. De vele dode stammen en stobben waren onder andere begroeid met echte tonderzwam en toefen van de elzenbundel-zwam. Een paar vierkante meters schrale vegetatie met Muizeoor op een overigens ruig schouwpad waren zowaar ontdekt door de Verblekende knotszwam, een kwetsbare soort van schraallanden. De leukste vondst in deze bosjes was een onopvallend maar zeldzaam paddestoeltje op een oude vlier aan de bosrand, de Vliertrechterzwam.

Na deze aardige oogst zwermden Rob en Eef uit om volstrekt lege kilometerhokken te verkennen. Veel leverde het niet op, maar iedere waarneming uit dit slecht onderzochte deel van Drenthe draagt bij aan de verwezenlijking van ons primaire doel, het publiceren van een paddestoelenatlas. In totaal werden op deze excursie toch nog 151 soorten waargenomen.

Bijzondere vondsten:

Verblekende knotszwam	KW	Clavulinopsis luteoalba
Vliertrechterzwam	GE	Clitocybe subbulbipes
Bleke harpoenzwam	KW	Hohenbuehelia mastrucata
Blauwplaatstropharia	*	Psilocybe rugosoannulata

16 oktober. Zuidwolde

Drie PWD-ers schuimden de mycologisch slecht bekende omgeving van Zuidwolde af op zoek naar bijzondere plekje en bijzondere soorten. Met zo'n kleine groep zijn ook kleine terreintjes en wegbermen geschikte objecten voor een inventarisatie. Het begon direct goed in een schrale berm met oude eiken ten noorden van Nolde. Er groeiden mooie, sterk riekende Narcisridderzwammen en de ernstig bedreigde Amandelrussula. Ten zuiden van Nolde werd een nieuwe vindplaats van de Gezoneerde stekelzwam ontdekt, eveneens in een berm met oude eiken. In het Nolderbos stond bij dennen de Roodvoetrussula, een prachtige paddestoel met purperrode hoed en steel, contrasterend met lichtgele lamellen. De soort komt tegenwoordig vooral in de duinen voor en is in Drenthe een grote zeldzaamheid. Al met al zijn zeven kilometerhokken bezocht, tezamen goed voor maar liefst 175 soorten.

Bijzondere vondsten:

Oorlepelzwam	KW	Auriscalpium vulgare
Grijze korrelinktzwam	*	Coprinus tuberosus
Oranje mosklokje	KW	Galerina calyptrata
Gezoneerde stekelzwam	BE	Hydnellum concrescens
Bundelchloormycena	*	Mycena stipata
Slanke kopergroenzwam	KW	Psilocybe pseudocyanea
Soort kaalkopje	*	Psilocybe strictipes
Okerkleurige vezeltruffel	BE	Rhizopogon luteolus
Amandelrussula	EB	Russula laurocerasi
Roodvoetrussula	BE	Russula xerampelina
Narcisridderzwam	KW	Tricholoma sulphureum
Valse beukeridderzwam	KW	Tricholoma ustaloides

23 oktober. Amen en Rolde

Onze auto's parkeerden we in Amen vrijwel boven op de paddestoelen. Tussen het kort gemaaid gras stonden in de berm bij de eiken aardige soorten als Peperboleet, Grote molenaar en Geurige russula. Tien man en vrouw sterk doorkruisten we vervolgens het Amerbosch, een oud eikenbosje dat voor planten enige faam geniet. Er staat veel Hulst, Bosgierstgras, Witte klaverzuring en plaatselijk Bosanemoon. Op mycologisch gebied was er niet veel te beleven. Paddestoelen waren schaars en bijzonder vondsten deden we niet. Het is niet de eerste keer dat oude Drentse eikenbossen teleurstellen. Ook fameuze reservaten als het Norgerholt en het Mantingerbosch zijn tamelijk arm aan paddestoelen en karakteristieke soorten voor oude bossen ontbreken er vrijwel.

's Middags verplaatsten we onze aandacht naar het Westersche Veld ten zuiden van Rolde, heidebebossing doorsneden met oude eikenlanen, afgewisseld met stukjes hei met veentjes en voormalig cultuurland. Grote oppervlaktes van vroegere akkers waren recent van hun voedselrijke toplaag ontdaan in het kader van natuurontwikkeling. Dat is niet een erg geschikt biotoop voor de myoflora, maar pioniersoorten als de Veenvlamhoed en Bruine bekerzwam groeiden plaatselijk in grote aantallen.

In de bossen van het Westersche Veld stonden talloze paddestoelen, die ons danig het hoofd op hol brachten. De soortenlijst telde aan het eind van de dag 224 soorten, een zeldzaam hoge score. Daaronder waren natuurlijk de nodige bijzonderheden. Bijvoorbeeld de zeldzame Olijfplaatgordijnzwam, een forse paddestoel met een dikke knol. Het is in Nederland een Drentse specialiteit van schrale plekken in dennenbossen met een heideachtige ondergroei. Ook Rode Lijst soorten als de Pagemantel, Jodoformgordijnzwam en Dennesatijnzwam wijzen op zulke voedselarme omstandigheden. De fotografen raakten in vervoering bij een prachtige toef van Donker hazeoor op een open plekje in een donker sparrenbos. De vondst van de Veenmossatijnzwam in een vochtige heide was een mooie

opsteker. Deze soort was vroeger in Drenthe vrij algemeen maar is de laatste jaren nauwelijks meer gevonden.

Na afloop van de excursie voerde Alie Klinkhamer de meeste deelnemers mee naar een door haar ontdekte vindplaats van de Goudhoed bij Papenvoort. Er stond een schitterende groep van deze spectaculaire paddestoelen in een wat ruige berm tussen een zandpad en een maisveld. De hoeden van de grootste vruchtlichamen waren wel 30 centimeter breed. De Goudhoed was pas één keer eerder in Drenthe gevonden, in de jaren zestig bij Zuidlaren.

Bijzondere vondsten:

Jodoforgordijnzwam	KW	Cortinarius obtusus
Olijfplaatgordijnzwam	GE	Cortinarius scaurus
Pagemantel	BE	Cortinarius semisanguineus
Dennesatijnzwam	KW	Entoloma cetratum
Sterspoorsatijnzwam	KW	Entoloma conferendum
Veenmossatijnzwam	BE	Entoloma elodes
Veenvlamhoed	KW	Gymnopilus fulgens
Schotelkluifzwam	KW	Helvella macropus
Viltige maggizwam	KW	Lactarius helvus
Eikeboleet	*	Leccinum quercinum
Groene glibberzwam	KW	Leotia lubrica
Sparrestinktaailing	KW	Micromphale perforans
Bruine bekerzwam	KW	Peziza badia
Goudvinkzwam	KW	Pholiota astragalina
Witwollige dennezwam	BE	Skeletocutis amorpha
Gele ringboleet	KW	Suillus grevillei
Soort Rouwkorstje	*	Tomentella stuposa
Soort Dwergkorstje	*	Trechispora hymenocystis

30 oktober. Veenhuizen

Door een promotieplechtigheid in Wageningen waren sommige PWD leden verhinderd om deze excursie bij te wonen. Daardoor stond excursieleider Rob Chrispijn samen met Alie Klinkhamer voor de taak om de uitgestrekte bossen en lanen bij Veenhuizen te verkennen. Dat viel lang niet tegen. Enkele schrale, mosrijke bermen met oude eiken en beuken leverden aardige vondsten op, zoals Hanekam, Groene glibberzwam en Beukeridderzwam. Er groeiden een paar door verzuring en vermesting bedreigde paddestoelen: Gele stekelzwam, Roodschubbige gordijnzwam en Rimpelige gordijnzwam. Klapstuk van de excursie was de Bleke knoflooktaailing, een paddestoeltje waarvan de scherpe geur al op meters afstand te ruiken is. De soort is landelijk zeer sterk achteruitgegaan, sinds 1986 alleen bij Winterswijk gevonden en derhalve bedreigd met uitsterven. Deze herfst is overigens door Boelie Boelens uit Emmen een tweede Drentse groeiplaats ontdekt bij Exloo. In totaal werden bij Veenhuizen 97 soorten geturfd.

Bijzondere vondsten:

Hanekam	KW	Cantharellus cibarius
Roodschubbige gordijnzwam	BE	Cortinarius bolaris
Rimpelige gordijnzwam	BE	Cortinarius lividoochraceus
Gele stekelzwam	BE	Hydnum repandum
Kruidige melkzwam	KW	Lactarius camphoratus
Groene glibberzwam	KW	Leotia lubrica
Bleke knoflooktaailing	EB	Marasmius querceus
Sparrestinktaailing	BE	Micromphale perforans

13 november. Gasselternveld

In november is het succes van paddestoelenexcursies niet meer zo sterk afhankelijk van voldoende neerslag maar van de nachtelijke afkoeling. Nachtvorst was uitgebleven en daardoor troffen de zeven excursiegangers in de boswachterij van het Gasselterveld nog een goed ontwikkelde mycoflora aan. Zelfs soorten die gewoonlijk vroeg in de herfst fructificeren, stonden er nog fris bij, bijvoorbeeld Hanekam, Stevige braakrussula, Gewone heksenboleet en Kostgangerboleet, een parasiet op Gele aardappelbovist. Daarnaast stonden er uiteraard late soorten als de Gewone oesterzwam, Gijze mycena en Gestreepte trechterzwam. Een opmerkelijke vondst was het Leerkaalkopje, een houtpaddestoeltje dat zich recent in Nederland heeft gevestigd en zich gestaag uitbreidt. Volgens de Verspreidingsatlas, verschenen in 2000, waren er nog geen waarnemingen uit Drenthe bekend. Met 127 soorten vormde deze excursie een waardige afsluiting van een fantastische paddestoelenherfst

Bijzondere vondsten:

Sparrekorstzwam	GE	<i>Amylostereum chailletii</i>
Kostgangerboleet	KW	<i>Boletus parasiticus</i>
Hanekam	KW	<i>Cantharellus cibarius</i>
Sterspoorsatijnzwam	KW	<i>Entoloma conferendum</i>
Larixviltkelkje	*	<i>Lachnellula occidentalis</i>
Sparrestinktaailing	KW	<i>Micromphale perforans</i>
Leerkaalkopje	GE	<i>Psilocybe horizontalis</i>
Zilversteelzwavelkop	KW	<i>Psilocybe marginata</i>
Bleek viltvliesje	*	<i>Tomentellopsis echinospora</i>

Oorlepelzwam

NIEUWS VAN HET PADDESTOELENMEETNET
Eef Arnolds, Holthe 21, 9411 TN Beilen (0593-523645)

Het gaat goed met het paddestoelenmeetnet. Vorig jaar hebben 23 mensen een of meer proefvlakken in Drenthe geadopteerd. In totaal zijn er nu ongeveer vijftig meetpunten, verspreid door de provincie, meer dan een verdubbeling ten opzichte van het eerste jaar 1999. Alle deelnemers ontvangen een dezer dagen met hun nieuwe formulieren een nummer van Coolia, het tijdschrift van de Nederlandse Mycologische Vereniging, met daarin een verhaal over de landelijke resultaten van het meetnet.

Voor nieuwe lezers van deze nieuwsbrief: het paddestoelenmeetnet is een monitoring programma waarin op vaste meetpunten gedurende een reeks van jaren de aantallen vruchtlichamen van een aantal goed herkenbare soorten worden geteld. De meetpunten zijn gelegen in bossen en wegbermen met bomen en hebben een oppervlakte van 500 of 1000 m². In totaal zijn voor het meetnet 110 soorten geselecteerd die beschreven en afgebeeld worden in een boekje dat gratis aan deelnemers wordt uitgereikt.

Nieuwe deelnemers en aanvullende meetpunten zijn uiteraard nog steeds gewenst. Ik wil jullie speciale aandacht vragen voor een aantal meetpunten die nu al drie jaar zijn geteld, maar die de huidige waarnemer niet langer kan tellen. Het gaat om zes proefvlakken in dennenbossen Boswachterij Dwingeloo (drie bij Lhee en drie bij Lheebroek) en om één proefvlak in boswachterij Smilde bij Wateren. Voor de continuïteit van het meetnet is het van groot belang dat de tellingen in de toekomst worden voortgezet. Voor beginners is het voordelig dat de proefvlakken reeds zijn uitgezet en dat de soorten al goed bekend zijn. Belangstellenden kunnen zich bij mij melden voor nadere informatie (adres zie boven).

Voor de deelnemers aan het paddestoelenmeetnet in Noord-Nederland wordt een **speciale excursie** georganiseerd waarbij vooral aandacht wordt besteed aan de methodiek van het project en aan het herkennen van alle telsoorten. Deze excursie vindt plaats op:

Zaterdag 15 september, landgoed Mensinge te Roden. Verzamelen om 10.30 uur op de parkeerplaats bij de ingang van het Sterrebosch aan de oostzijde van de weg van Roden naar Lieveren, enkele honderden meters ten zuiden van landhuis Mensinge. Excursieleider: Eef Arnolds (0593-523645).

**Je kunt informatie over het meetnet verkrijgen bij mij (adres zie boven)
of bij de landelijke veldcoördinator Mirjam Veerkamp, Pelikaanweg 54,
3985 RZ Werkhoven, tel. 0343-551905.**

WAT DOET DE PADDESTOELENWERKGROEP?

De doelstellingen van de PWD zijn:

- Het organiseren en stimuleren van paddestoelenonderzoek in Drenthe, vooral door middel van veldinventarisaties en het houden van bijeenkomsten van werkgroepleden.
- Het verzamelen van alle paddestoelengegevens over Drenthe in een databestand in nauwe samenwerking met de Nederlandse Mycologische Vereniging.
- Het publiceren over paddestoelen in Drenthe in een nieuwsbrief en in bestaande tijdschriften. Mogelijk zullen de gegevens over een aantal jaren gebundeld worden in een provinciale paddestoelenatlas, vergelijkbaar met de reeds verschenen atlassen voor broedvogels en hogere planten.
- Het beschikbaar stellen van paddestoelengegevens aan terreinbeherende instanties en het verstrekken van beheersadviezen om mycologische waarden te behouden of te vergroten.
- In voorkomende gevallen het uitvoeren van (betaalde) opdrachten wat betreft veldonderzoek aan paddestoelen.
- Educatie op het gebied van paddestoelenkennis en -bescherming door onder andere het organiseren van voor het publiek toegankelijke excursies en lezingen, alsmede het verlenen van medewerking op het vlak van natuureducatie.
- Het verstrekken van informatie over paddestoelen aan geïnteresseerden, terrein-beheerders en aan de provinciale media.

DE NIEUWSBRIEF

De Paddestoelenwerkgroep Drenthe verspreidt één keer per jaar een nieuwsbrief onder haar medewerkers, organisaties actief in natuurstudie, natuurbescherming en groenbeheer en andere belangstellenden. Men kan deze nieuwsbrief kosteloos ontvangen door zich schriftelijk op te geven bij het secretariaat (adres zie voorkant).

Vaste rubrieken in de nieuwsbrief zijn:

- Beknopte verslagen van excursies van de werkgroep.
- Een mycologisch portret van het geadopteerde terrein waaraan de werkgroep de voorgaande herfst speciale aandacht heeft geschonken.
- Een overzicht van de vorderingen van de paddestoelenkartering in Drenthe.
- In de rubriek 'Paddestoelenbeheer' wordt een bepaald facet van natuurbeheer of groenbeheer behandeld dat van belang is voor de paddestoelenflora.
- Het activiteitenprogramma voor het komende seizoen.

Daarnaast kunnen andere korte artikelen, die van belang zijn voor de paddestoelen in Drenthe, worden opgenomen.

Leden van de werkgroep verzorgen daarnaast jaarlijks een portret van een bepaalde paddestoel in het herfstnummer van Het Drentse Landschap, het tijdschrift van de gelijknamige stichting.